

Горбач Оксана Василівна,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри іноземних мов
Національної академії внутрішніх справ

ТРАДИЦІЙНА ТА АНДРАГОГІЧНА МОДЕЛІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ У НЕМОВНОМУ ВУЗІ: ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Про роль та місце іноземної мови у структурі професійної підготовки сучасного спеціаліста написано та обговорено багато. Постійно зростаючий інтерес до вивчення іноземних мов та підвищена увага до цієї дисципліни у комплексному формуванні професійної компетентності спеціаліста нефілологічного напрямку пояснюється постійним розширенням міжнародних зв'язків у сфері політики, економіки, культури, туризму, освіти та можливостями співпраці з іноземними партнерами у сфері зовнішньої та внутрішньої безпеки держави.

Розуміючи, що наукові та особистісні перспективи розвитку фахівців залежить від рівня підготовки з іноземної мови, студенти та слухачі немовних вузів часто незадоволені його процесом вивчення, що пояснюється недостатньою кількістю годин, організаційною та змістовою стороною, формами, методами та засобами навчання. Усіма визнається важливе значення нових інформаційних технологій у навчальній та майбутній професійній діяльності, однак у реальному процесі навчання інформаційно-комунікаційні технології використовуються недостатньо, хоча спектр знань, умінь та навичок, яким повинен володіти студент, постійно розширюється, наприклад, за рахунок додавання професійного та міжкультурного аспектів комунікації.

В умовах існуючої кількості годин, виділених на вивчення іноземних мов, викладачі-мовники повинні розв'язати непросту задачу інтенсифікації навчального процесу, збільшення його ефективності в умовах обмеженого обсягу годин. Існує думка серед вчених-методистів, що у такій ситуації може допомогти відносно молода наука АНДРАГОГІКА, яка пропонує свою модель навчання.

У широкому розумінні андрагогіка розглядається як наука особистісної самореалізації людини протягом усього життя, як наука, що реалізує найдавнішу формулу навчання "non scholae, sed vitae discimus" – "вчимося не для школи, а для життя". Науковим підґрунтям андрагогіки є відмінності між дорослою та недорослою людиною взагалі та у навчальному процесі зокрема.

Існує думка, що в основі навчання іноземної мови лежить використання андрагогічної моделі, основними принципами якої є:

- пріоритет самостійного навчання;
- принцип спільної діяльності;
- опора на досвід;
- індивідуалізація навчання;
- системність навчання;
- актуалізація результатів навчання;
- контекстність навчання.

Порівняймо традиційну та андрагогічну моделі навчання, принципова відмінність яких має важливе значення для організації процесу навчання іноземним мовам у немовному вузі.

Якщо у традиційній моделі **домінуюча роль** на занятті належить викладачеві, а студент/слухач йому підпорядковується, то в андрагогічній моделі дорослий студент є активним учасником, рівноправним суб'єктом навчального процесу, оскільки відчуває потребу бути самостійним, самостійно навчатися іноземним мовам.

Якщо у традиційній моделі **участь студента** є досить пасивною, оскільки його основна роль полягає у сприйманні соціального досвіду, який передає викладач. То в умовах андрагогічної моделі основною навчального процесу є участь студента/слухача у визначенні параметрів навчання та пошуку знань, умінь та навичок. Не зважаючи на те, що описана участь студента обмежена програмою дисципліни, її метою, змістом, навчальним матеріалом, термінами, викладач повинен враховувати думку студентів у виборі, наприклад, форм та методів навчання.

Якщо у традиційній моделі **основними методами навчання** є трансляційні методи, то в умовах андрагогічної моделі адекватними задачами є **проблемно-дослідницькі** (ділові ігри, аналіз ситуацій, метод "мозкового штурму"), оскільки саме вони дозволяють перейти від репродуктивної (інформаційної) педагогічної технології до творчої технології, яка стимулює саморозвиток та особистісне зростання студента/слухача.

У межах традиційної моделі **готовність до навчання** визначається в основному зовнішніми причинами: примусом, тиском суспільства на людину, загрозою його життєвій невдачі у випадку відмови від навчання тощо. Навчання організовується за єдиним стандартом, який передбачає одноманітне вивчення окремих, непов'язаних одна з одним дисциплін. Головною задачею викладача у цьому випадку є створення штучної мотивації, визначення цілей навчання, які могли б зацікавити студентів.

В умовах андрагогічної моделі необхідність розв'язання життєво важливих проблем визначає **готовність студентів/слухачів вчитися**. Основна маса студентів прагне за допомогою навчання досягнути конкретної мети: отримати улюблену професію, досягти певного соціального чи професійного статусу, отримати можливість перспективного міжнародного стажування, виявити та зберегти першість у навчанні у межах навчальної групи/факультету/інституту/вузу. Крім того, сучасний студент, якому не гарантується високооплачуване та цікаве місце робо та ти, стурбований своїми шансами на ринку праці та зацікавлений у підвищенні своєї конкурентноспроможності, зокрема і за рахунок володіння іноземною/іноземними мовою/мовами. Саме тому студент відіграє керівну роль у формуванні мотивації та визначенні цілей навчання. Навчальний процес повинен враховувати потреби студента/навчального закладу/суспільства/ринку праці. Відповідно студент як доросла людина здатний не тільки усвідомити цілі навчання, а й сприйняти їх як свої власні.

Навчання за традиційною моделлю передбачає набуття знань, умінь та навичок **для майбутнього**. У межах андрагогічної моделі знання потрібні *вже*

сьогодні для того, щоб підвищити рівень своєї компетентності, ефективно діяти у особистому та професійному житті, брати участь у міжнародних програмах міжвузівської співпраці.

Традиційна модель навчання практично не враховує *попередній досвід* студента (а якщо враховується, то незначною мірою). З погляду андрагогічної моделі досвід використовується як джерело навчання. У виборі форм і методів навчання викладач повинен спиратися на побутовий (повсякденний), соціальний (спілкування у певній соціальній сфері), а часто і професійний (трудова діяльність) досвід. Відповідно, основними стають такі форми занять, як дискусії, розв'язання конкретних завдань, різні види ігрової діяльності тощо.

У межах традиційної моделі *спільна діяльність* викладача та студента на етапах планування, оцінювання та корекції навчального процесу не здійснюється. Андрагогічна модель ґрунтується саме на спільній діяльності учасників навчального процесу. Якщо вибір змісту навчального процесу у вузі обумовлений існуючими обов'язковими програмами, то інші параметри навчального процесу (форми, методи, джерела та засоби навчання) можуть обговорюватися зі студентами, оскільки в результаті такого обговорення студенти беруть на себе відповідальність за планування та здійснення навчального процесу та створюють додаткову мотивацію до навчання.

Хоча андрагогічна модель передбачає та забезпечує активну діяльність студента, його високу мотивацію та, відповідно, високу ефективність навчального процесу, її не можна розглядати як остаточну та як таку, принципи якої можуть застосовуватися завжди цілком та повністю. Їх можна використовувати лише тоді, коли студент/слухач незалежно від віку відповідально та свідомо ставиться до навчання, його організації та результатів. У традиційній моделі навчального процесу цілком доцільно було б використання деяких принципів андрагогічної моделі, зокрема:

- *індивідуалізацію навчання*, яка враховує такі параметри навчання іноземним мовам у немовному вузі, як короткотерміновість, незначна кількість аудиторних годин та, відповідно, зростаюча роль самостійної роботи;

- *активну роль та центральну позицію студента*; при цьому викладач повинен у навчальному процесі створювати умови для самоорганізації студента, оскільки набуті знання лише тоді мають практичну значущість, коли вони є самостійно здобутою цінністю, самостійним відкриттям. Для здійснення своєї професійної діяльності викладач-педагог повинен:

- 1) мати передусім професійні педагогічні та психологічні знання, уміння та навички;
- 2) володіти спеціальними фаховими знаннями, уміннями, навичками, особистісними якостями та ціннісними орієнтаціями;
- 3) володіти знаннями про професійні, психічні та фізіологічні особливості дорослих студентів/слухачів, а також про їх професійну, соціальну, побутову діяльність.

Основними функціями викладача-андрагога у немовному вузі належать такі:

- надання студентам/слухачам комплексу спеціальних (відповідно до фаху) та загальнокультурних знань;
- супровід навчального процесу необхідним обсягом інформації на рівні досвіду конкретних студентів/слухачів;
- розвиток творчого потенціалу студента із урахуванням його цільових установок на отримання освіти;
- залучення студентів до діяльності щодо планування, реалізації, корекції та оцінювання результатів навчального процесу.

Для реалізації деяких найголовніших на нашу думку функцій викладач повинен передусім володіти такими характеристиками, а саме:

- здатністю надавати студенту рівноправну роль суб'єкта навчального процесу, при цьому бачити себе у ролі організатора;
- мобільність стосовно перебудови своєї професійної діяльності відповідно до освітніх потреб дорослих та систематичного підвищення своєї професійної компетентності;
- організаторськими здібностями, орієнтованими на організацію навчального

процесу з дорослими;

- комунікабельністю на рівні партнерства у стосунках зі студентами/слухачами;
- тактовністю, яка дозволяє не тільки вислухати думку студента, а й сприйняти її незалежно від грамотності та ступеня обґрунтованості;
- силою переконання, оскільки дорослі схильні все аналізувати та коректувати;
- довірливістю у спілкуванні, яке дозволить обговорювати зі студентом не лише освітні, а й важливі життєві для дорослої людини питання.

Сподіваємося, що перераховані переваги та недоліки традиційної та андрагогічної моделей навчального процесу, функції та характеристики викладача іноземної мови у немовному вузі дозволять їм визначити, які аспекти своєї професійної діяльності чи особистісні якості потребують корекції або вдосконалення.

Оволодіння викладачем андрагогічних принципів у навчанні іноземних мов дозволить викладачеві підвищити свою професійну компетентність, бути сучасним та ефективним у вирішенні завдань, які стоять перед системою вищої професійної освіти.